

Av Magne Raundalen, barnepsykolog, Senter for Krisepsykologi, Bergen
Jon-Håkon Schultz, doktorstipendiat, Institutt for Spesialpedagogikk, UiO, tidl. leder av
Osloskolens Kriseteam

Det er et overordnet mål for dialogen med barna om Irak-krigen at læreren skal skape en form for sammenheng gjennom en kontinuerlig samtale.

INNHOOLD:

- Overordnet mål: skape forståelse for sammenhenger
- Det terapeutiske perspektivet
- Den viktige faktafasen
- Læreren som sjefsredaktør – et praktisk forslag
- Internasjonal politikk – en utfordring til skolen
- Barn som har flyktet fra krig og forfølgelse
- Moral og verdier – solidaritet med barn i nød
- Hvorfor krisepedagogikk?

Overordnet mål: skape forståelse for sammenhenger

Det er et overordnet mål for dialogen med barna om Irak-krigen at læreren skal skape en form for sammenheng gjennom en kontinuerlig samtale. Det skal skapes sammenheng på to plan. For det første skal elevene få en forståelse, tilpasset alder og forstand, for det som har ført til krig, det som skjer i krigen nå, og hva som kan komme til å skje etter at krigen er slutt. Inkludert i denne sammenhengen er forståelse av forsvar, militærvesen, årsaker til krigen, Norges holdning og FNs rolle.

Dernest gjelder det sammenheng mellom tanker og følelser hos barnet selv. Her dreier det seg om å få uttrykke egne tanker og følelser, slik at disse blir satt bedre på plass. Inkludert her er frykten for at krigen skal influere på barnas dagligliv og framtid. Det gjelder også tanker og følelser knyttet til at krig er det verste av alt for dem som opplever det, og at det er barn på deres egen alder som rammes. Et mål er at de skal få Irak-krigen til å henge sammen med allerede etablerte verdi- og moralbegreper for hva mennesker kan gjøre mot hverandre.

For å skape sammenheng hos barna må det læreren presenterer være

- begripelig - det må være konkret nok og nært nok til at de kan integrere det.
- håndterbart - det må være trygt nok til at de kan ta det inn i stedet for å skyve det bort.
- meningsfylt - det må angå dem og de må få en klar forståelse av hvorfor de skal gjøre dette.

Vi tror det siste punktet er av største betydning for det videre arbeid. Klassen må få en klar forståelse av hvorfor de skal bearbeide og arbeide med noe så forferdelig som krigen i Irak. Barna vil reagere ulikt på at temaet krig blir et fast innslag i skoledagen. Vi tror at de fleste vil kjenne et visst ubehag. Utfordringen til den enkelte lærer blir å tilrettelegge arbeidet på en slik måte at barna kjenner at det er meningsfylt, at de blir tryggere, og at de får kunnskaper som er viktige for dem. En godt formidlet, felles plattform for dette arbeidet i skolen blir aller viktigst for de barna som har egne krigsopplevelser, fordi de har flyktet fra krig og forfølgelse.

Det terapeutiske perspektivet

På grunn av den nærgående mediadekningen velger vi å se på barnas møte med Irak-krigen som en slags krise, fordi de ikke har innlærte mestrings-strategier. De kan reagere med frykt, usikkerhet og angst. Noen får fysiske symptomer som magevondt, hodepine og søvnproblemer. Naturlig nok har skolene - som vi kjenner til - startet med å la barna uttrykke seg, snakke om sin frykt, formulere sin sorg og fortvilelse og sin solidaritet med uskyldige ofre på deres egen alder. Ulike trossamfunn har involvert barn i ritualer som lystenning og bønn. Dette er eksempler på bearbeiding i en krisesituasjon. Nå må barna følges videre til neste fase.

Den viktige faktafasen

På grunn av den enorme pressedekningen som Irak-krigen har fått, er den blitt kalt for informasjons-mosaikken. Journalistene i nyhetsredaksjonene jobber døgnet rundt for å sortere informasjon og velge ut og sette sammen alle mosaikk-bitene til en forståelig helhet. Dette er vi voksne avhengig av for å få sammenheng og mening i det som skjer. Skolen er den eneste instans som kan fungere som en nyhetsredaksjon for barna. Mange av oppgavene til en slik redaksjon er velkjent pedagogisk terreng. Det vil blant handle om å gi elevene

- historiske knagger for å forstå at det kunne bli krig.
- kunnskap om årsaker til krig.
- bakgrunnen for angrepet på Irak.

- informasjon om hvordan ulike grupper ser på Saddam Hussein.
- bakgrunnen for uenigheten mellom land og innen Norge om det å gå til krig.

Læreren som sjefsredaktør – et praktisk forslag

Rent praktisk tenker vi oss elevene som ”oppsøkende journalister” som kommer med informasjon de har hørt, sett eller lest, eventuelt med gårsdagens avis, til ”redaksjonen” som er klassen. Her kan de berette, diskutere og reflektere for å skape en felles forståelse. Vi foreslår at læreren bygger på erfaringene med ”Avis i skolen”. Særlig relevant for praktiske ideer er den siste publiserte, nordiske undersøkelsen om 10-åringene som sammen med læreren klippet ut og kategoriserte nyheter om barn gjennom en hel uke. I tillegg til gammeldags saks og limtube, kan man nå klippe og lime fra Internett. Når det gjelder gjennomføringen, omfang og hyppighet, er dette opp til den enkelte lærer/skole å ta standpunkt til. Det vil naturligvis variere i form og innhold tilpasset alder og utvikling. I motsetning til ”terapifasen” hvor elevenes egne tanker og følelser skulle komme til uttrykk, direkte og usensurerte, er lærerens rolle som sjefsredaktør i faktafasen helt nødvendig. Etter vår mening er ikke elevene på noe trinn i stand til å sette sammen informasjonsmosaikken om Irak-krigen på egenhånd. De trenger aktive og kompetente veiledere.

Internasjonal politikk – en utfordring til skolen

I alle de store nyhetsmagasinene har man en kontinuerlig diskusjon av hvordan forspillet til Irak-krigen har splittet Europa, endret forholdet til USA, laget store sprekker i Nato, skapt uenighet mellom nasjonalregjeringer og befolkningen og rammet FNs framtidige betydning. Konklusjonene har ulike vinklinger, men en ting har de felles: Verdensbildet for de som nå vokser opp, er endret. Bakgrunnen for å utfordre skolen til å gripe tak i dette er todelt. For det første er det kort tid til at de eldste elevene i norsk skole er stemmeberettigede. For det andre har vi en psykologiske begrunnelse. Den stammer fra en omfattende spørre-undersøkelse vi foretok i ungdomsskolen våren og høsten 1991 om den første Golf-krigen. Spesielt tenker vi her på svarene på spørsmålene om bakgrunnen for krigen. Svarene avslørte en bunnløs og rasismeskapende uvitenhet.

Barn som har flyktet fra krig og forfølgelse

Det er mer enn ti tusen flyktningebarn i norske skoler. Mens krigen i Irak representerer en uro i norske barns hverdag, kan den oppleves som et jordskjelv for de barna som selv har opplevd krig og flukt. Vi har møtt mange av dem de siste ukene, og de forteller om angstfylte gjenopplevelser av ubearbejdede minner. På skolen har de problemer med å konsentrere seg og holde sterke følelser tilbake. Mange sover dårlig og er trøtte ved skolestart. Forståelsen for det som hender er svært varierende, og mange tror at krigen kan komme til Norge når som helst. Det vanskeligste i denne konteksten er at mange av barna som nå reagerer voldsomt, ikke har fått hjelp til å bearbejde de opprinnelige traumene. Når traumene nå blir nærværende igjen, må læreren samarbeide med skolehelsetjenesten og videre med PPT og BUP.

Moral og verdier – solidaritet med barn i nød

I det siste ti-året er utvikling av moral og læring av verdier i barnealderen blitt et stadig mer aktuelt tema i psykologisk og pedagogisk forskning. Hovedkonklusjonen er at barnas anskuelser ikke skapes i et tomrom. Det er ”midt i trafikken” - i dagliglivet og fra media – at de får de sterkeste impulsene. Blir de nærmeste voksne i barnas liv, foreldre og lærere, både unnvikende og utydelige når det gjelder krigens moralske dilemmaer, er det kameratgruppen og media som tar over. Den vanskelige debatten rundt krigens moral og verdier må fremheves i skolens opplæring. Vi vil anbefale at lærerne orienterer seg om de nasjonale prosjektene ”verdier i skolehverdagen” (www.lom.ls.no) og prosjektet ”Skal-skal-ikke” i regi av Kristent Pedagogisk Forum. Disse representerer en nasjonal satsning for praktisk verdilæring i barnehage og skole.

I denne sammenheng vil vi oppfordre skolene til å la barna få anledning til å vise sin solidaritet med barn i nød. Konkret vil det si at det parallelt med informasjon og samtale gis åpenhet for ideer og muligheter for å gjøre noe inntektsgivende som kan komme rammede barn til gode. Vi foreslår ikke dette som en terapeutisk aktivitet for barna. Det må heller ikke legges fram på en slik måte at barna nå skal ta et ansvar som er alt for stort. Da vil det bare forsterke maktesløsheten. Ansvar tilhører i høyeste grad voksenverdenen og landets regjering, og barna bør få vite hva våre myndigheter og de store humanitære organisasjonene planlegger og gjør for å hjelpe barna og familiene i Irak. Poenget her og nå er egenverdien av å kanalisere en solidaritet og et engasjement som ellers ville renne ut i likegyldighet – en følelse av at ”det nytter ikke å gjøre noe, det er ikke noe å gjøre for oss, vi er bare barn og dermed tilskuere”.

Vi er kjent med at det rundt i landet er skoler og klasser som over lengre tid har engasjert seg i hjelpeprosjekter for barn i fattige land. Her har klassene vist stor kreativitet ved for eksempel å lage gjenstander til å selge, arrangere basarer, selge varme drikker ved skiløyper og arrangere tilstelninger på skolene. Det er disse aktiviserende handlingene vi har i tankene når vi skriver dette.

Hvorfor krisepedagogikk?

Vi har satt krisepedagogikk som overskrift på vårt innspill til lærerne. Det har vi gjort fordi skolen etter vår oppfatning er blitt meget dyktige på dette når krisen rammer skolen. Med dette brevet til lærere har vi villet utvide perspektivet til å gjelde også når krisen befinner seg langt utenfor skolen, denne gang i form av en krig i Irak. Krisehandtering er ikke terapi. Den består i å få satt viktige ting på plass slik at den normale hverdagen kan fortsette som før. Vi har ikke glemt hjemmets hovedrolle, ei heller betydningen av lek og glede. Vi tror imidlertid at denne huskeregel er viktig: Det er nødvendig å koble til, for å kunne koble fra.